

*З редакційного
портфеля*

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КЕРІВНИКІВ В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЙМОЛОДШОГО ПОЖЕЖНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАКЛАДУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто роль керівників в історії навчального закладу в період заснування і на основних етапах становлення. Висвітлено роль очільників у підготовці спеціалістів пожежної справи, формування висококваліфікованих фахівців, які здатні якісно виконувати поставлені перед ними завдання, функції та обов'язки.

Уперше в цій статті розкривається основна діяльність керівників навчального закладу пожежно-технічного профілю – створення матеріально-технічної і навчальної бази, системи управління, яка дозволяла забезпечувати підготовку спеціалістів. Статтю присвячено ролі керівника в процесі управління навчальним закладом, який є носієм певного образу, іміджу навчального закладу, здатного забезпечити його конкурентоспроможність серед споріднених навчальних закладів. Підкреслюється якість ролі керівника в системі управління відомчої освіти з позиції різних наукових підходів та їхній вплив на функціонування навчального закладу.

Автор статті ставить перед собою мету ознайомити широкі наукові круги з професійною діяльністю керівників на різних етапах становлення та розвитку, їхню роль у розвитку навчального закладу.

Ключові слова: керівник; етапи становлення; спеціалісти пожежної справи; заклади пожежно-технічного профілю, відомча освіта.

У відомчих навчальних закладах ДСНС України здійснюється формування висококваліфікованих фахівців служби цивільного захисту, які якісно виконують поставлені перед ними завдання, функції та обов'язки, реалізовувати надані права у сфері цивільного захисту. На навчальні заклади, а особливо на керівників, покладено особливу відповідальність в організації та проведенні навчального процесу.

Історія створення й розвитку Черкаського пожежно-технічного училища (тепер – Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля) нерозривно пов'язана з історією розвитку міста Черкаси. Черкащина розташована в центральній частині України в басейні середньої течії Дніпра. Питання організації боротьби з пожежами на території Черкащини поставало дуже гостро. Крім з'ясування причин пожеж та виявлення винуват-

ців, почали приділяти увагу підготовці висококваліфікованих фахівців-рятувальників.

У роботах В. Доманського, Б. Касимова, В. Пархоменка, А. Підгайного, Г. Пономаренка, А. Томіленка [1–6] та інших науковців, які зробили значний внесок у розробку методологічних, організаційних, технічних та правових засад забезпечення пожежної безпеки, побіжно розглядається ця тема. Водночас широкий спектр досліджень присвячено різним аспектам зазначеної діяльності у сфері пожежної безпеки, а внесок керівників у розвиток та становлення відомчого навчального закладу пожежно-технічного профілю залишається недослідженим, що визначає актуальність обраного напрямку дослідження. Свою історію Черкаське пожежно-технічне училище починає з 1973 р., коли у вигідному з географічної та військової на той час точки зору відповідно до наказу Міністерства внутрішніх

справ СРСР від 26 червня 1973 р. розпочалося будівництво навчального закладу. У процесі свого становлення й розвитку назва навчального закладу неодноразово змінювалася.

10 січня 1973 р. на посаду начальника Черкаського пожежно-технічного училища МВС СРСР було призначено полковника внутрішньої служби Олега Едуардовича Стояновича – кавалера ордену Слави III і II ступенів, який працював заступником начальника УПО УВС Львівської області. Значний внесок у розвиток і становлення наймолодшого навчального закладу пожежно-технічного профілю в Україні зробив офіцер із багатим життєвим та службовим досвідом, гарний організатор – Олег Едуардович, який з 1973 р. й до виходу на пенсію в 1981 р. працював керівником Черкаського пожежно-технічного училища [7]. Перший фундамент майбутнього училища закладено під його керівництвом. На час призначення його керівником училища тільки розпочалося будівництво корпусів, формування колективу й підготовка до першого набору. Маючи багаторічний досвід, фронтвик, офіцер із життєвим та службовим досвідом, гарний організатор, Олег Едуардович приділяв значну увагу методам організації навчального процесу та спорту, бо краще, ніж хтось інший, знав: не може бути справжнього вогнеборця без міцної фізичної підготовки. Його рішення відзначалися глибокою продуманістю та ретельністю. Особливо вважано підходив до добору викладацького складу. Залучив до викладацької роботи молодих, прогресивних і талановитих викладачів. Очільник навчального закладу був авторитетним наставником для викладачів і курсантів, мав хороші організаторські здібності, великий досвід у професійній діяльності, прекрасним прикладом якого був сам.

Багато завдань стояло перед молодим навчальним закладом, але завдяки керівнику й розумінню управлінським пожежної охорони ці проблеми своєчасно вирішувалися. Одним із найважливіших моментів, яким приділялася увага керівника, було поєднання теоретичного знання з практичною діяльністю. Створення

за короткий проміжок часу навчально-матеріальної бази, яка б відповідала сучасним вимогам того часу, було одним із досягнень наполегливої праці керівника і викладацького складу. Життя училища було дуже активним і плідним. Керівництво робило все, що від нього залежало, для різнобічного розвитку курсантів. Авторитет молодого навчального закладу поступово зростав. Із роками формувалися традиції навчального закладу, зростала його популярність серед молоді. Як свідчить історія, висока оцінка якості навчання й виховання курсантів підтверджується і дотепер.

Основне завдання, яке стояло перед керівником, – це надання кожному курсантові гарних організаторських здібностей, умінь і навичок практичної діяльності, постійне поновлення та вдосконалення своїх знань, досконале володіння методикою навчання та виховання підлеглих. Налагоджувалися тісні зв'язки з іншими спорідненими навчальними закладами. Викладачі училища впроваджували досвід роботи, запозичений у Львівському та Харківському пожежно-технічному училищах. Як свідчить історія, курсанти та офіцери училища під час гасіння пожеж завжди відзначалися надійністю, упевненістю, високими професійними рисами, виконували відповідні завдання з найкращими оцінками, тому навчальний заклад мав попит серед молоді. Про авторитет училища свідчило й те, що одержати освіту тут бажали хлопці з різних куточків Радянського Союзу. Керівництво Міністерства внутрішніх справ країни високо оцінювало знання та досвід керівника й викладацького складу училища.

З 19 червня до 9 серпня 1980 р. у складі окремого батальйону під керівництвом начальника училища – полковника внутрішньої служби О. Е. Стояновича, а також особового складу училища здійснювалося забезпечення протипожежної безпеки Олімпійських селищ XXII Олімпійських ігор [8]. За зразкове виконання цього завдання училище (нині – Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля) було нагороджено Почесною грамотою Президії Верховної Ради СРСР

та Почесною грамотою організаційного комітету Олімпійських ігор 1980 р. в Москві. Особовий склад училища удостоївся подяки Міністра внутрішніх справ СРСР, Московської Ради народних депутатів. Кращих курсантів та офіцерів відзначено урядовими нагородами, почесними знаками, грамотами [9]. Високоосвічений, принциповий керівник із неабиякими організаторськими здібностями, чесна й порядна людина. За короткий час Стоянович Олег Едуардович зумів сформувати висококваліфікований педагогічний колектив, який гармонійно поєднував освітню й виховну діяльність. 29 червня 1981 р. Олег Едуардович пішов у відставку. Після виходу на пенсію продовжував брати активну участь у громадському житті навчального закладу.

З 30 червня 1981 р. до 27 грудня 1994 р. навчальний заклад очолював полковник внутрішньої служби Лобода Володимир Олексійович. Керівник училища вдосконалив навчально-виховний процес, спланував стратегію й тактику розвитку навчального закладу, а також шляхи професійного розвитку курсантів. Під його керівництвом в училищі значну увагу приділяли практичній діяльності з використанням технічних засобів. Очільник закладу був висококласним керівником, який був готовий до безперервного розвитку, мав здібності до взаємодії, мобільності й аналізу. Діяльність Володимира Олексійовича була спрямована на забезпечення якісної освіти, організування процесу навчання та виховання курсантів. Основною заслугою керівника було створення кабінету інформатики в училищі. Методи й форми керівництва Володимира Олексійовича відрізнялися прогресивним характером, різноманітністю, активним інтересом й уважним ставленням до діяльності самостійно і творчо мислячих курсантів, стимулювання та використання неординарних підходів та нестандартних рішень, використаням великого потенціалу особистого прикладу. Перебуваючи на посаді керівника училища, Володимир Олексійович приділяв значну увагу покращенню умов проживання й навчання курсантів. Роботу колективу

керівник спрямував на покращення практичних умінь і навичок курсантів, підвищення педагогічної майстерності викладачів. Значна увага керівника приділялася заняттям спорту, навчальний заклад виховав 16 майстрів спорту, 50 кандидатів у майстри спорту, 185 спортсменів I розряду. За ініціативою очільника училища щорічно проводилися змагання з пожежно-прикладного спорту на честь Героя Радянського Союзу Івана Онопрієнка [10].

У 1994 р. очільником навчального Черкаського пожежно-технічного училища стає полковник внутрішньої служби Шкарабура Микола Григорович, за його ініціативи розпочався новий етап становлення і розвитку навчального закладу. Шкарабура Микола Григорович – доктор філософії, кандидат технічних наук, доцент, генерал-майор внутрішньої служби у відставці, заслужений працівник освіти України, автор багатьох праць. До приходу в училище мав п'ять авторських свідоцтв про створення оригінальних пожежних машин, наукове дослідження в галузі розвитку імпульсної техніки, автор понад 50 наукових праць та статей (із них 12 – підручники та навчально-методичні посібники), блискучий керівник, двічі обіймав посаду керівника (у період з 28 грудня 1994 р. до 27 березня 2004 р. та з квітня 2005 р. до 14 березня 2007 р.). Був відзначений державними нагородами: медалями «За відвагу на пожежі» (1982, 1986), «За бездоганну службу» трьох ступенів (1979, 1984, 1989), нагрудним знаком «Відмінник освіти України» (1998), нагрудними знаками МВС України «За відзнаку на службі» двох ступенів (1984, 2000), «Кращому працівникові пожежної охорони» (1996), «Почесним знаком МВС України» (1998), відзнакою МВС України «Хрест слави» (2002), «Закон і честь» (2003), іншими відомчими та громадськими нагородами.

За період перебування на займаній посаді Микола Григорович зробив великий внесок в удосконалення матеріально-технічної бази: створення найсучаснішої лабораторії гідравліки та спеціального водопостачання, комплексу для підготовки газодимозахисників,

сучасної електронної бібліотеки, спорудження спортивно-оздоровчого комплексу, який є гордістю навчального закладу, прекрасною базою для проведення всеукраїнських і міжнародних змагань із пожежно-прикладного спорту в закритих приміщеннях та змагань різного рівня з інших видів спорту.

Здібності організатора, працелюбство та досконале знання роботи підлеглих служб і підрозділів Микола Григорович виявив під час створення навчально-наукового комплексу з підготовки фахівців із вищою освітою для Державної пожежної охорони України на базі Черкаського пожежно-технічного училища, його ліцензування та акредитації, розширення та зміцнення навчально-матеріальної бази [11]. Під його керівництвом було сформовано наукову школу з удосконалення та розробки пожежно-технічного озброєння й обладнання, зокрема зразків протипожежної імпульсної техніки.

Уперше в історії навчальних закладів України створено своє представництво в столиці – місті Київ – факультет перепідготовки та підвищення кваліфікації, який з 13 лютого 1996 р. за наказом міністра внутрішніх справ України почав діяти у складі міжвідомчого навчально-наукового комплексу. 9 червня 1997 р. КМУ ухвалив Постанову № 550 «Про створення Черкаського інституту пожежної безпеки МВС України та присвоєння йому імені Героїв Чорнобиля» [12].

У період переходу від училища до інституту одним із основних питань був підбір та формування професорсько-викладацького складу. Здійснювався він за напрямками: залучення наукових працівників з інших ВНЗ та виховання науковців на базі свого навчального закладу. Для поліпшення організації науково-методичної та науково-дослідної роботи, висвітлення навчального процесу, громадського, спортивного життя інституту з 1998 р. в навчальному закладі розпочався випуск вісника «Вогнеборець». З 30 червня 1998 р. на підставі наказу МВС України № 478 «Про вдосконалення структури Черкаського інституту пожежної безпеки імені

Героїв Чорнобиля МВС України» розпочалася підготовка студентів на контрактній основі.

Значним досягненням для інституту було створення професорсько-викладацького колективу, який здатний проводити освітню діяльність на вищому рівні. У 1998 р. з ініціативи ректора інституту Миколи Григоровича Шкарабури було відкрито музей, у якому відтворено історію виникнення, становлення та розвитку навчального закладу, а також знаходяться експонати присвячені, героям Чорнобиля, які є гордістю інституту. Музей став центром проведення просвітньої роботи для курсантів і студентів та виховання духу патріотизму [13].

У складне десятиріччя становлення незалежності України Микола Григорович максимум зусилля спрямував не лише на позитивний імідж та затребуваність на ринку освітніх послуг, але й на розвиток – стрімкий та неупинний поступ уперед. Одним із найважливіших питань, що стояли перед керівництвом та особовим складом інституту 2000 р., була атестація навчального закладу. Відповідно до ДАК України від 13 лютого 2001 р., Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля було визнано акредитованим за III рівнем за спеціальністю 7.092107 «Пожежна безпека».

За результатами Рейтингу вищих навчальних закладів України «Софія Київська» інститут 2000 р. увійшов до складу 10 кращих військових вищих навчальних закладів України. У 2002 р. генеральною дирекцією міжнародного академічного рейтингу «Золота фортуна» за результатами громадського опитування та рекомендацією Міністерства освіти та науки України інститут було нагороджено срібною медаллю «Незалежність України» в номінації «За вагомий внесок у справу підготовки висококваліфікованих кадрів для пожежної охорони України». 26 січня 2004 р. інститут за значні досягнення в розвитку вітчизняної системи вищої освіти, високий рівень науково-педагогічної роботи, підготовку спеціалістів для оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, а також плідне

міжнародне співробітництво було нагороджено Міжнародною кадровою академією «Орден пошани» [14].

З 2 квітня 2004 р. до 11 квітня 2005 р. навчальний заклад очолював Бабенко Володимир Степанович, генерал-майор, кандидат технічних наук, доцент. За ініціативою Володимира Степановича 2004 р. було закладено перший камінь початку будівництва православної храм-каплиці ікони Божої Матері «Неопалима Купина» для відновлення та поширення релігійних традицій і духовно-естетичного виховання майбутніх вогнеборців.

На свято Покрови Пресвятої Богородиці 14 жовтня 2004 р. архієпископом Черкаським і Канівським Софронієм було освячено ново-збудований храм. Це перший храм, побудований у подібному навчальному закладі в Україні. Від імені Настоятеля УПЦ Митрополита Київського і всієї України Блаженнішого Володимира Владика Софроній вручив високу церковну нагороду (орден Іллі Муромця) ректору інституту генерал-майору Бабенку Володимирі Степановичу. Формування духовних цінностей особистості в системі освіти сьогодні є найважливішим соціально-педагогічним завданням [15].

2004 р. зведений батальйон навчального закладу був удостоєний високої честі представляти Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій у парадах військ, які пройшли в Києві з нагоди 13-ї річниці незалежності України та 60-річчя визволення від фашистських загарбників.

З квітня 2005 р. до 14 березня 2007 р. – другий прихід Шкарабури Миколи Григоровича до керівництва навчальним закладом.

Рішенням ДАК від 26 червня 2007 р. Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України було визнано акредитованим з напрямку 6.170203 «Пожежна безпека» за спеціальностями 6.170203, 7.092801, 8.092801 «Пожежна безпека» за II, III та IV рівнем.

Головний акцент керівника однозначно було зроблено на якості освіти: педагогічній майстерності викладачів, комфортності в навчанні та побуті курсантів, поєднання освіти, науки, практики як запоруки конкурентоспроможності на ринку праці.

Микола Григорович зумів згуртувати навколо себе колектив однодумців – розумних, відданих справі та закладу, творчих та натхненних людей.

Кожен з очільників навчального закладу на кожному етапі його становлення й розвитку зробили значний внесок у створення наймолодшого навчального закладу пожежно-технічного профілю та увійшли до історії закладу помітною сторінкою, особовий склад під їхнім безпосереднім керівництвом проводив щоденну кропітку роботу задля подальшого вдосконалення й модернізації навчально-виховного процесу, пошуку та впровадження нових форм і методів навчання, підвищення ефективності виховної роботи та науково-дослідної діяльності. Їхня діяльність і керівний досвід значно вплинули на становлення й розвиток наймолодшого навчального закладу серед споріднених закладів України. Змінювалася назва навчального закладу, але незмінною залишалася основна мета – підготовка кваліфікованих спеціалістів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Доманський В. А. Державне управління пожежною безпекою України (організаційно-правовий аналіз за матеріалами діяльності Державного департаменту пожежної безпеки) : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. А. Доманський. – Х. : НАВСУ, 2004. – 201 с.
2. Касымов Б. Е. Организационные и правовые основы пожарной безопасности / Б. Е. Касымов. – Ташкент : Мехнат, 1990. – 230 с.
3. Пархоменко В. А. З історії пожежної охорони Миколаєва у XIX – першій половині XX століття / В. А. Пархоменко // Збірник. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2004. – Т. 37: Історичні науки. – С. 123–125.
4. Підгайний А. В. Становлення та розвиток системи підготовки офіцерських кадрів МНС України наприкінці XX – початку XIX ст. : дис. канд. істор. наук / А. В. Підгайний. – Львів, 2009.

5. Пономаренко Г. О. Пожежна безпека як елемент внутрішньої безпеки держави: поняття та система заходів забезпечення / Г. О. Пономаренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2007. – Вип. 74. – С. 47–50.
6. Томіленко А. Г. Діяльність добровільних пожежних товариств на Правобережній Україні (друга половина XIX – початок XX ст) / А. Г. Томіленко // Збірник. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2000. – Т. 5: Історичні науки. – С. 39–42.
7. Двадцять п'ять років на варті. Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля. Короткий історичний нарис / І. Г. Дробінка, О. Б. Голинський, О. Е. Стоянович ; [за заг. ред. М. Г. Шкарабури]. – Черкаси : Друкарня ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 1998.
8. Архів Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси). –Справа № 20. – Том I. – Інв. 16. – Прикази начальника училища, 1980 год. – Арк. 86.
9. Архів Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси). – Справа № 20. – Том I. – Інв.16. – Прикази начальника училища, 1980 год. – Арк. 265.
10. Офіційний електронний ресурс Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля // Історія навчального закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fire.ck.ua/?page_id=115.
11. Лицарі порятунку / за заг. ред. М. Г. Шкарабури. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – С. 36–37.
12. Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля. Офіційний електронний ресурс Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://uk.wikipedia.org/wiki/ Академія_пожежної_безпеки_імені_Героїв_Чорнобиля](http://uk.wikipedia.org/wiki/Академія_пожежної_безпеки_імені_Героїв_Чорнобиля).
13. Новини навчальних закладів. Офіційний електронний ресурс. Науково-освітній портал. Державна служба України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.edu-mns.org.ua/ukr/news/?id=166&edu=2>.
14. Музей історії ЧДТУ. Центр культури та виховання // Черкаський державний технологічний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chiti.uch.net/go.php/culture/451/>.
15. Церковь и общество.Україна православна Офіційний електронний ресурс Украинской Православной Церкви. – Вестник № 52 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pravoslavnye.org.ua/2005/10/17102005_-_17112005_2.

Л. В. Богун, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, г. Черкаси, Україна

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ РУКОВОДИТЕЛЕЙ В ИСТОРИИ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ МОЛОДОГО ПОЖАРНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрена роль руководителей в истории учебного заведения в период основания и на основных этапах становления. Освещена роль руководителей в подготовке специалистов пожарного дела, формирование высококвалифицированных специалистов, которые способны качественно выполнять поставленные перед ними задачи, функции и обязанности.

Впервые в данной статье раскрывается основная деятельность руководителей учебного заведения пожарно-технического профиля – создание материально-технической и учебной базы, системы управления, которая позволяла бы обеспечивать подготовку специалистов. Данная статья посвящена роли в процессе управления руководителем учебного заведения, который является носителем определенного образа, имиджа учебного заведения, способного обеспечить его конкурентоспособность среди родственных учебных заведений. Подчеркивается качество роли руководителя в системе управления ведомственного образования с позиции различных научных подходов и их влияние на функционирование учебного заведения.

Автор статьи ставит перед собой цель ознакомить широкие научные круги с профессиональной деятельностью руководителей на разных этапах становления и развития, их роль в развитии учебного заведения.

Ключевые слова: *руководитель; этапы становления; специалисты пожарного дела; заведения пожарно-технического профиля; ведомственное образование.*

L. V. Bogun, Chernobyl Heroes Institute of Fire Safety, Cherkasy, Ukraine

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE HEADS IN THE HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE YOUNGEST FIRE-TECHNICAL ESTABLISHMENT IN UKRAINE

The role of the Heads in the history of the educational establishment in the period of its foundation and during the basic stages of its formation was examined. The role of the Heads in training specialists of firefighting, forming highly-qualified specialists who are able to fulfill set tasks, functions and obligations is cleared up.

For the first time, in this article the main activity of the Heads of the fire-technical educational establishment, the formation of material and technical basis and educational one, the system of administration which secured the training of specialists is revealed. This article is devoted to the role of the Head in the process of administrating the educational establishment which is the carrier of a certain form, an image of the educational establishment which is able to secure

its competitiveness among related educational establishments. The quality of the role of the Head in the system of the administration of the departmental education according to the different scientific approaches and their influence to the functioning of the educational establishment is underlined.

The author of the article set the goal to acquaint a number of scientists with the professional activity of the Heads during different stages of formation and development and to show their role in the development of the educational establishment.

Keywords: *the Head; the stages of formation; specialists of firefighting; fire-technical educational establishments; departmental education.*

© Богун Л. В., 2015

Дата надходження статті до редколегії 25.09.2015

Рецензенти: д-р іст. наук, професор *Сінкевич Є. Г.*;
д-р іст. наук, професор *Котляр Ю. В.*